

TA EKSPLOROJMË EVROPËN!

Përhëndetje! Mirë se vini në Evropë. Ne vijmë nga vende të ndryshme dhe flasim gjuhë të ndryshme, por ky kontinent është shtëpia jonë e përbashkët.

Ejani me ne dhe ta eksplorojmë Evropën së bashku! Do të jetë kjo një rrugë me aventura përgjatë kohës dhe hapësirës dhe ju do të gjeni shumë gjëra interesante.

Gjatë rrugës, testojeni veten se sa keni arritur të mësoni. Shkoni në webfaqen tonë **europa.eu/europago/explore** dhe testojeni veten në kuizin mbi secilin kapitull.

Në shkollë, eksploroni edhe më shumë! Pyeteni mësuesin tuaj të ju tregojë më shumë mbi temat në këtë libër. Pastaj bëni kërkim në librarinë e shkollës apo në internet. Ju mund të shkruani edhe librin tuaj mbi atë se cka keni zbuluar.

Poashtu, ju mund të kënaqeni duke luajtur lojëra dhe aktivitete në faqen e internetit të "Europa Go" **europa.eu/europago/welcome.jsp**

Gati? Të fillojmë pra!

Çka ka në këtë libër?

Një kontinent për tu zbuluar

Të sillemi vërdallë

Klima dhe Natyra

Bujqësia

Deti

Rrugëtimi nëpër kohë

Dyzet fytyra të njohura, A deri në Z

Gjuhët në Evropë

Një familje e njerëzve

Bashkimi i familjes:
tregimi për Bashkimin Evropian

Çfarë bënë BE-ja

Bashkimi Evropian dhe fqinjët

Si i merr BE-ja vendimet

Nesër...dhe më tej

Një kontinent për tu zbuluar

Evropa është një prej shtatë kontinenteve të botës. Të tjerat janë Afrika, Amerika e Veriut dhe e Jugut, Antarktik, Azia, Australia, dhe Oqeania.

Evropa shtrihet nga Arktiku në veri deri te Deti Mesdhe në jug, dhe nga Oqeani Atlantik në perëndim deri te Azia në lindje. Ajo ka shumë lumenj, liqe dhe vargmale. Harta (faqe 4) iu tregon emrat e atyre që janë më të mëdha.

Elbrus, mali më i lartë në Evropë

Mali më i lartë në Evropë është Mali Elbrus, në malet e Kaukazit, në kufi në mes të Rusisë dhe Gjeorgjisë. Maja më e lartë e tij është 5642 metra në lartësi mbidetare.

Mali më i lartë në Evropën perëndimore është Mali Blank, në Alpe, në kufi në mes të Francës dhe Italisë. Shtrirja e saj është 4800 metra në lartësi mbidetare.

Liqeni i Gjenevës në Alpet

Në Alpe po ashtu ndodhet edhe Liqeni Gjeneva- liqeni më i madh me ujë të freskët në Evropën perëndimore. Ajo shtrihet në mes të Francës dhe Zvicrës, shkon thellë deri në 310 metra dhe i mban rreth 89 trilion litra ujë.

Liqeni Saima në Finlandë

Liqeni më i madh në Evropën qendrore është Balaton, në Hungari. Është 77 kilometra (km) i gjatë dhe përfshinë një zonë prej 600 kilometër katror (km²). Evropa Veriore ka liqene edhe më të mëdha, përfshirë Siama në Finlandë (1 147 km²) dhe Venern në Suedi (më shumë se 5 500 km²). Liqeni më i madh në tërë Evropën është liqeni Ladoga në Rusinë veriperëndimore, i cili është liqeni i 14-të nga madhësia në mbarë botën. Sipërfaqja e tij është 17 700 km².

Kontinenti i Evropës

© Map: Lowell Johns Ltd. Bathymetry: The British Oceanographic Data Centre

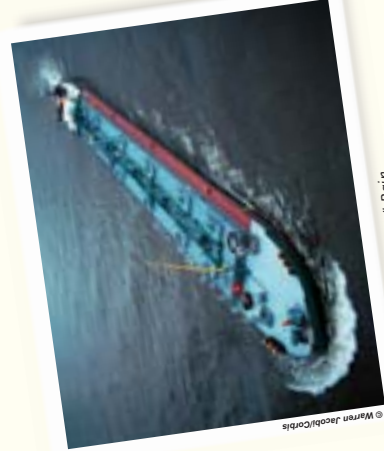
Pelkanët në deltën e Danubit, Rumani.

Një prej lumenjve më të gjatë të Evropës është Danubi. Ai fillon në rajonin Pylli i Zi në Gjermani dhe shkon në drejtim të lindjes përmes Austrisë, Sllovakisë, Hungarisë, Kroacisë, Serbisë, Bullgarisë, Rumanisë, Moldavisë dhe Ukrainës deri në Rumani ku e formon një delta në bregun e Deit të Zi. Në përgjithësi, përfshinë një distancë prej 2 850 km.

Bregu Loire është i famshëm për kështjellat e bukura.

Lumenjtë e tjerë të mëdhenj përfshijnë Rajn (rreth 1 320 km i gjatë), Elb (rreth 1 170 km), dhe Loire (më shumë se 1 000 km). A mund ti gjeni këto në hartë?

Një anije bariëse lundron në Rajn.

Lumenjtë e mëdhenj janë shumë të dobishëm për transportimin e gjërave. Të gjitha llojet e mallrave ngarkohen në barka të cilat i bartin ato poshtë dhe lartë lumenjve, në mes të porteve bregdetare të Evropës dhe qyteteve më larg detit.

Të sillemi vërdallë

A e keni ditur se hekurudhat janë shpikur në Evropë? George Stephenson ka prezantuar trenin e parë për pasagjerë në vitin 1825. Lokomotiva e tij më e njohur është quajtur "Raketa", dhe ka arritur një shpejtësi prej më shumë se 40 kilometra në orë (km/h) - i cili ka qenë shumë i shpejtë në atë kohë.

"Raketa" e Stivensonit.

Sot, trenat e shpejtë elektrik të Evropës janë shumë më ndryshe se sa lokomotivat me avull. Ato janë më komode dhe udhëtojnë me shpejtësi deri në 330km/h në binar të ndërtuar enkas. Më shumë binar po ndërtohen gjatë gjithë kohës, për t'iu mundësuar njerëzve të udhëtojnë sa më shpejtë që është e mundur në mes të qyteteve të mëdha të Evropës.

Rrugët dhe hekurudhat ndonjëherë duhet të kalojnë nëpër vargmale, lumenj të egër madje edhe në deti. Kështu që inxhinierët i kanë ndërtuar disa ura dhe tunele shumë të gjata. Tuneli më i gjatë rrugor në Evropë është Laerdal në Norvegji, në mes të Bergen dhe Oslo. Është i gjatë më shumë se 24 kilometra (km) dhe është hapur në vitin 2000.

Tuneli më i gjatë hekurudhor në Evropë është tuneli Channel. Aty kalojnë trena të shpejtë Eurostar nën deti në mes të Calais në Francë dhe Folkestone në Angli, dhe është i gjatë mbi 50 km.

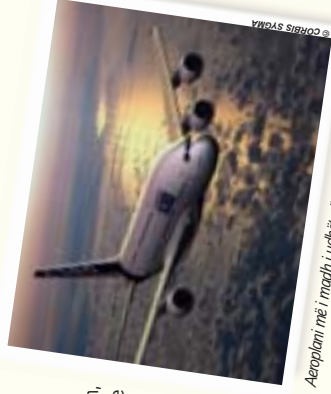
Trenat e Eurostar në stacionin St Pancras (Londër).

Ura më e madhe në botë është (245 metra e lartë) është Millau Viaduct në Francë, e cila është hapur në vitin 2004.

Ura më e lartë në botë - Millau Viaduct (Francë).

Dy prej urave më të gjata në Evropë janë rruga dhe ura hekurudhore Oresund (16 km e gjatë) në mes të Danimarkës dhe Suedisë dhe ura rrugore Vasco da Gama (mbi 17 km e gjatë) përmes lumit Tagus në Portugal. Ura Vasco da Gama është emëruar sipas eksploruesit të famshëm, dhe ju mund të lexoni më shumë për të në kapitullin "Rrugëtimi nëpër kohë".

Aeroplani më i madh i udhëtojnë në botë - Airbus A380

Njerëzit po ashtu udhëtojnë përgjatë Evropës me aeroplan, sepse udhëtimi ajror është i shpejtë. Disa prej aeroplanëve më të mirë janë ndërtuar në Evropë - për shembull, 'Airbus'. Vendet e ndryshme Evropiane prodhojnë pjesë të ndryshme të një Airbusi, dhe pastaj ekipi i inxhinierëve i bashkon këto pjesë. Aeroplani më i madh për udhëtar në botë është Airbus A380, i dizajnuar për 555 pasagjerë. Së pari ka fluturuar në vitin 2005.

Raketa Ariane 5 i lanson satelitët në hapësirë.

Aeroplani më i shpejtë i udhëtarëve i të gjitha kohërave, 'Concorde', është dizajnuar nga një ekip i inxhinierëve Francezë dhe Anglezë. Konkord mund të fluturojë në shpejtësinë 2 160km/h-dyfishi i shpejtësisë së zërit- dhe mund ta kalojë Atlantikun në më pak se tri orë! (Shumica e aeroplanëve marrin rreth 8 orë).

Më të shpejtat janë raketat hapësinore, siç është Ariane- një projekt i përbashkët në mes disa vendeve Evropiane. Njerëzit nuk udhëtojnë në raketën Ariane: ajo përdoret për t'i lansuar satelitët, të cilat duhen për rrjetet e TV-së dhe celularëve, për kërkime shkencore dhe kështu me radhë. Shumica e satelitëve në botë tani lansohen duke i përdorur këto raketa Evropiane.

Suksesi i Concorde, Airbus dhe Ariane tregojnë se çfarë mund të arrihet kur vendet e ndryshme Evropiane punojnë së bashku.

Klima dhe natyra

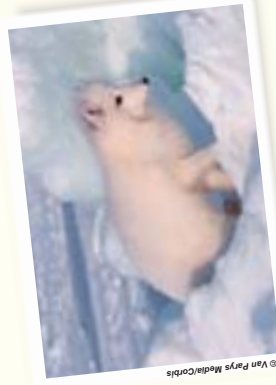
Pjesa më e madhe e Evropës ka një klimë 'të butë' - jo shumë të nxehtë, apo shumë të ftohtë. Vendet më të ftohta janë në veri dhe në malet e larta. Vendet më të nxehta janë në jug dhe juglindje.

Moti është më i nxehtë dhe më i thatë gjatë verës (përafërsisht nga qershori në shtator) dhe më i ftohtë gjatë dimrit (në mes dhjetorit dhe marsit).

Evropa shënoi temperatura shumë të larta gjatë verës së vitit 2003 dhe 2006. A është kjo shenjë e ndryshimit klimatik? Ndryshimi klimatik është problem i mbarë botës i cili mund të zgjidhet nëse të gjitha shtetet punojnë së bashku.

Përballimi me dimrin

Kafshët e egra në rajonet e ftohta zakonisht kanë qime apo pupla të trasha për ti mbajtur ato të ngrohta, dhe gëzojnë e tyre mund të jenë të bardha për t'i kamufluar ato në dëborë. Disa e kalojnë dimrin duke fjetur për ta ruajtur energjinë. Kjo quhet *gjumë i dimrit*.

Dhëpra e arktikut...

... dhe huti i borës janë mië të mbrojtur.

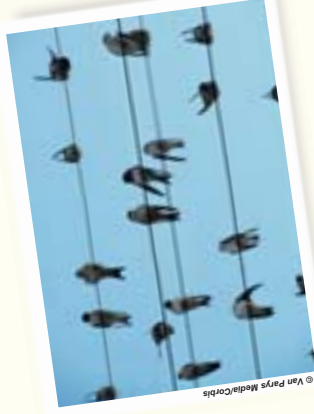

Marmoti...

... dhe arinjë brunë evropiane jetojnë në male, ku e kalojnë dimrin duke fjetur.

Shumë lloje të shpezëve jetojnë me insekte, krijesa të vogla të ujit apo ndonjë ushqim tjetër që mund të gjendet lehtë në muajt e ftohtë të dimrit. Kështu ato fluturojnë në jug në vjeshtë dhe nuk kthehen deri në pranverë. Disa fluturojnë me mijëra kilometra përgjatë Detit Mesdhe dhe Shkretëtirës Sahara, për ta kaluar dimrin në Afrikë. Ky udhëtim sezonal quhet *migrim*.

Dallëndyshtet...

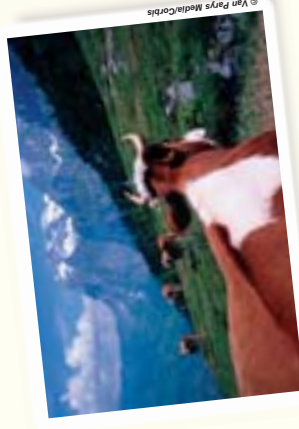

... si dhe flamingot vijnë në Evropë gjatë pranverës.

Shijimi i pranverës dhe verës

Kur vjen pranvera në Evropë (nga marsi në maj), moti fillon të ngrohet. Dëbora dhe akulli shkrihen. Peshqit e vegjël dhe larvat e insekteve dalin në rrëke dhe pellgje. Zogjtë migruues kthehen për t'i bërë foletë e tyre dhe rrisin familjet e tyre. Lulet qelin, dhe bletët bartin polenin nga një bimë në tjetrën.

Drunjtë qelin gjethe të cilat i kapin rrezet e diellit dhe e shfrytëzojnë energjinë e tyre për tu rritur. Në rajonet malore, bujqit i dërgojnë lopët në kullota të larta, ku ka shumë bar të freskët.

Vera është e mirë në viset malore.

Hardhucat e duan motin e ngrohtë.

Vjeshta: koha e ndryshimit

Gjatë verës dhe vjeshtës së vonë, dita shkurtrohet dhe nerët ftohen. Shumë fruta të shijshme piqen gjatë kësaj kohe të vitit, dhe bujqit janë të zënë duke i korur ato. Edhe lajthitë piqen në vjeshtë, dhe ketrat i mbledhin ato dhe e ruajnë një grumbull të tyre për dimër.

Ketrat grumbullojnë lajthi për ushqim dimëror.

Ky cikël vjetor i sezoneve, dhe ndryshimet që sjellin ato, e bëjnë rrethinën e Evropës të bukur dhe të llojlojshme..

Vjeshta i mbulon pemët me ngjyra.

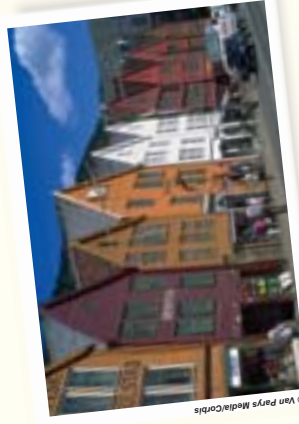
Kafshët gjakftohta siç janë zvarranikët po ashtu kanë nevojë për diell për të marr energji. Në verë, sidomos në Evropën jugore, shumë shpesh mund të shihni hardhuca që ngrohen në reze të diellit, dhe të dëgjoni cicërimën e karkalecave dhe gjinkallave.

Arëzat i duan frutat gjithashtu!

Gjethet e shumë drunjeve zbehen në vjeshtë sepse nuk ka reze të mjaftueshme të diellit të dobishme për gjethet. Ato gradualisht ndryshojnë nga e gjelbër në nuanca të verdha, kuqe, ari dhe kafe. Pastaj ato bien, duke e mbuluar tokën me ngjyra. Gjethet që bien kalben, duke e pasuruar tokën dhe duke siguruar ushqim për gjeneratat e reja të jetës së bimëve.

Bujqësia

Shtëpitë e drunjtë në Bergen, Norvegji.

Në jug, pjesa më e madhe e tokës është e mirë për bujqësi. Ajo prodhon gjëra të ndryshme si grurë, misër, panxhar sheqeri, patate dhe të gjitha llojet e pemëve dhe perimeve.

Portokajtë rriten në vendet e nxehta si në Spanjë dhe janë të mira për shëndetin tonë pasi përmbajnë vitaminë C.

Aty ku ka shumë diell, dhe shumë pak të ngrira (afër Mesdheut për shembull), bujqit mund të rrisin fruta si portokaj dhe limona, rrush dhe ullinj. Ulliri përmban vaj i cili mund të shtrydhet nga frutat për të përgatitur ushqim. Rrushi shtrydhet për të fituar lëngë, i cili mund të shëndrrohet në verë. Evropa është e njohur për verëra të saja të mira, të cilat shiten në tërë botën.

Ky mush do të përdoret për prodhim të verës.

Koaja e rrushit me dorë.

Të mbjellurat në rajonet e thata duhet të ujiten.

Bari rritet lehtë kur ka shumë shi, edhe nëse toka është e cekët dhe jo shumë pjellore. Shumë bujq Evropian mbajnë kafshë barngrënëse- siç janë lopë, dele apo dhenë. Ato ofrojnë qumësht, mish dhe produkte tjera të dobishme siç janë leshi dhe lëkura.

Derrat mund të mbahen në ambiente të mbyllura.

Bujqit e Mesdheut po ashtu rrisin shume fruta dhe perime të tjera. Domatet, për shembull, rriten shumë mirë në diellin e jugut. Por, perimet kërkojnë shumë ujë, kështu që bujqit, në rajonet e thata, shpesh duhet t'i ujinin të mbjellurat e tyre. Kjo do të thotë se duhet t'u jepet ujë nga lumenjtë apo nga nëntoka.

Delet duke kullotur në livadhet e Spanjës.

Shumë bujq mbajnë edhe derra apo pula. Këto kafshë mund të rriten po thuaj çdokund sepse ato mund të mbahen brenda dhe të ushqehen me ushqim të përgatitur special. Pulat japin jo vetëm mish, por edhe vezë, dhe disa bujq prodhojnë me mijëra vezë çdo ditë.

Pulat bëjnë vezë, të cilat përbëjnë shumë proteina dhe na ndihmojnë të qëndrojmë të shëndoshë.

Panije e fushave në Evropë.

Fermtat në Evropë radhiten nga shumë të mëdha deri në shumë të vogla. Disa kanë fusha të mëdha- që i bënë të lehta të korrurat e të mbjellurave duke përdorur makina. Disa të tjera, për shembull në zonat malore, mund të kenë fusha të vogla. Muret dhe gardhet në mes të fushave ndihmojnë që t'i ndalin erërat dhe shiun ta bartin dheun, dhe mund të jenë të mira edhe për shtazë të egra.

Fshati është vend për kënaqësinë e të gjithëve.

Shumë njerëz të qytetit kanë dëshirë t'i kalojnë fundjavat dhe pushimet e tyre në fshatra Evropiane, duke shijuar peisazhin, qetësinë dhe heshtjen dhe ajrin e pastër. Ne të gjithë duhet të bëjmë çfarë mundemi për tu kujdesur për fshatin dhe për ta mbajtur atë të bukur.

Deti

Evropa ka me mijëra e mijëra kilometra të bregdetit të bukur, të cilën natyra e ka formësuar në mënyra të ndryshme. Ka shkëmbinjtë gjatë dhe gurëor, dhe plazhe të bukura me zall apo guralecë me ngjyra të formuara nga deti duke u goditur në shkëmbinjtë, shekull pas shekulli.

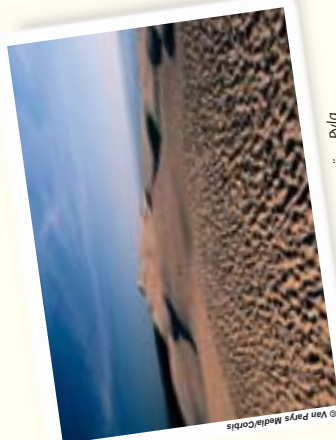
Deti i ka skalitur këta shkëmbinjtë nga gëlqerja.

Akullnajt e kanë skalitur këtë fjord.

Në Norvegji, akullnajt e kanë skalitur bregdetin në lugina të pjerrëta të quajtura fjord. Në disa vende të tjera, deti dhe era e grumbullojnë zallin në kodra rëre. Kodra më e lartë prej rërës në Evropë (117 metra e lartë është Dune du Pyla, afër Arcachon në Francë).

Kodra më e lartë prej rëre në Evropë – Pyla.

Një nga kafshët më të mallta në Evropë foka - murg - jeton në Mesdhe.

Shumë lloje të peshqve dhe shtazëve të tjera jetojnë në det përreth bregdetit të Evropës. Ato ofrojnë ushqim për shpezë të detit, dhe për gjarë detar siç janë fokat. Aty ku lumenjtë derdhen në det, tufa të lejelekëve vijnë për tu ushqyer, në ujëra të cekëta, me krijesa të cilat jetojnë në baltë.

Zogu i Detit jeton në shkëmbinjtë dhe zhytet për t'i zënë peshqit.

Tufa të lejelekëve gjëjnë ushqim në grykëderdhjet e lumenjëve.

Njerëzit dhe deti

Deti është i rëndësishëm edhe për njerëzit. Mesdheu ka qenë aq i rëndësishëm për Romakët, sa që ata e kanë quajtur Mare nostrum: "deti ynë". Përgjatë shekujve, Evropianët i kanë lundruar oqeanet e botës, kanë zbuluar kontinente të tjera, i kanë eksploruar ato, kanë bërë tregti me to dhe i kanë ndërtuar shtëpitë e tyre atje. Në kreun 6 ju mund të gjeni më shumë në lidhje me këto udhëtime të mrekullueshme të zbulimit.

Barkat e ngarkesave nga e tërë bota i sjellin të gjitha llojet e ushqimit (shpesh të paketuara në kontejnerë) në portet e zëra me punë të Evropës. Këtu ato shkar-kohen në trenat, kamionet ose lundra. Pastaj anijet ngarkohen me gjëra të cilat janë prodhuar këtu dhe të cilat do të shiten në kontinentet tjera.

Anijet kontejnerë transportojnë mallëra në Evropë.

Disa prej anijeve më të mira të botës janë ndërtuar në Evropë. Ato përfaqësojnë Mbretëresha Mary 2- mijeti më i madh i udhëtimit për pasagjerë ndonjëherë. Ajo ka bërë udhëtimin e vet të parë përtej Atlantikut në janar 2004.

Një prej anijeve më të mëdha të botës për udhëtarë – Mbretëresha Mary 2.

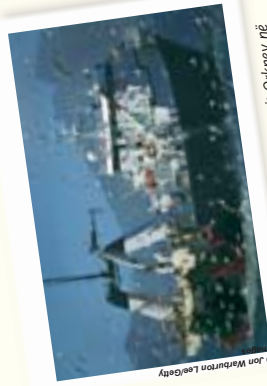
Resorët bregdetar të Evropës janë vende të mrekullueshme për një pushim. Ju mund t'i shijoni të gjitha llojet e sporteve të ujit, nga surfimi dhe shëtitja me varkë deri të skijimi në ujë dhe zhvija nën ujë. Ose ju mund vetëm të relaksoheni-duke u rrezitur në plazh dhe freskuar në deti.

Zhytja në ujë në Mesdhe.

Peshkimi

Peshkimi ka qenë gjithmonë i rëndësishëm për njerëzit në Evropë. Të gjitha qytetet kanë ngritur porte të peshkimit, dhe mijëra njerëz e fitojnë jetesën e tyre duke kapur dhe shitur peshq, ose duke bërë gjëra për peshkatar dhe familjet e tyre.

Anije e një fabrike moderne në ishujt Otkney në Skotlandë.

Evropianët ushqehen me shumë lloje të peshqve. Tuna është një prej tyre!

Barkat moderne të peshkimit, siç janë rrjetet fundore të fabrikuara, mund të kapin një numër të madh të peshqve. Për tu siguruar se një numër i mjaftueshëm ka mbetur në deti, vendet Evropiane kanë vendosur rregulla rreth asaj se sa peshq mund të kapen, dhe rreth përdorimit të rrjeteve të cilat i lenë peshqit e rinj që të ikin.

Një mënyrë tjetër për tu siguruar se kemi peshq të mjaftueshëm është që ato të kultivohen. Në bregdetet e Evropës veriore, salomonët kultivohen në kafaze të mëdha në deti. Butakët siç janë midhjet, guacat e detit, dhe molusqet mund të kultivohen në mënyrën e njëjtë.

Për peshkim nuk nevojitet gjithnjë barka!

Kultivimi i Salmonëve në Skotlandë.

Mbrojtja e bregdeteve të Evropës

Bregdetet e Evropës dhe deti janë të rëndësishme për kafshët e egra dhe njerëzit. Prandaj ne duhet të kujdesemi për ato. Ne duhet ta parandalojmë që ato të ndotën nga mbeturinat nga fabrikat dhe qytetet. Tankerët e naftës ndonjëherë pësojnë aksidente, duke derdhur sasi të mëdha të naftës në deti. Kjo mund t'i shëndrojë plazhet në të zeza dhe të vrasë me mijëra shpezë të detit.

Portugalia – në skajin perëndimor të Evropës.

Vendet Evropiane po punojnë së bashku që të përpiqen t'i parandalojnë këto gjëra që të ndodhin, dhe për tu siguruar se bregdeti ynë do të mbetet i bukur për tu shijuar nga gjeneratat e ardhshme.

Udhëtimi nëpër kohë

Gjatë mijëra viteve, Evropa ka ndryshuar jashtëzakonisht. Është një tregim mbresëlënës! Por është i gjatë, kështu që këto janë vetëm disa pjesë më interesante.

Koha e Gurit

Pikturimi para-historik në shpellën Lascaux

Ata i kanë bërë armët dhe mjetet e tyre nga guri- duke i mprehur pjesët e gurëve, për shembull.

Një armë nga Köhli dhe guri.

Të mësuarit se si të përdoren metalet – koha e Bronzit dhe e Hekurit

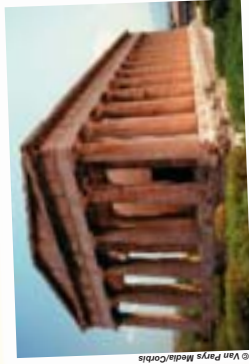

Një kokë sëpate nga bronzi.

Më vonë, është zbuluar edhe një metal më i fortë: hekuri. Lloji më i mirë i hekurit ishte çeliku, i cili ka qenë i fortë dhe nuk është thyer lehtë, kështu që bënte shpata të mira. Por bëria e çelikut ka qenë shumë e ndërlikuar, kështu që shpatat e mira kanë qenë të rralla dhe të çmueshme!

Para disa mijëra vjetësh Para Erës Sonë (para lindjes së Krishtit), njerëzit kanë zbuluar se si të fitojnë metale të ndryshme duke i nxehtuar llojet e ndryshme të gurëve në flakë shumë të nxehtë. Bronzi- një përzierje e bakrit dhe kallajit- ka qenë më i fortë i fortë për të bërë mjete dhe armë. An dhe argjendi kanë qenë të buta por shumë të bukura, dhe mund të formësoheshin në stoli.

Greqia Antike — afërsisht 2000 deri 200 p.e.s.

Një tempulli i Greqisë antike i cili ende qëndron në këmbë (në Athinë).

Në Greqi rreth 4000 vjet më parë, njerëzit kanë filluar të ndërtojnë qytete. Në fillim ata janë sunduar nga mbreti. Më vonë, rreth 500 p.e.s. qyteti i Athinës e ka prezantuar 'demokracinë'- që do të thotë 'qeverisja nga populli' (në vend se të kenë një mbretë, njerëzit e Athinës merrnin vendime duke votuar). Demokracia është një shpikje e rëndësishme Evropiane e cila është shpërndarë në tërë botën.

Disa gjëra tjera të cilat na i kanë dhënë Grekët e vjetër përfshijnë:

- Tregime të mrekullueshme për zotëra dhe heronjë, luftëra dhe aventura;
- Tempuj elegantë, statuja të mermerit dhe qeramika të mrekullueshme;
- Lojërat Olimpike;
- Teatro të dizajnuara mirë, dhe shkrimtarë të mëdhenj veprat e të cilëve akoma luhen sot;
- Mësues si Sokrati dhe Platoni, të cilët i kanë mësuar njerëzit se si të mendojnë logjikisht;
- Matematikanë si Euklidi dhe Pitagora, të cilët i kanë vendosur modelat dhe rregullat në matematikë;
- Shkencëtarët si Aristoteli (të cilët kanë studiuar bimë dhe kafshë) dhe Eratosteni (i cili e ka provuar se toka është një sferë, dhe ka zbuluar se sa është e madhe).

Një vazë e Greqisë antike me pikturim të zotit Eros.

Platoni, një nga mendimtarët më të shquar të botës.

Perandoria Romake — afërsisht 500 p.e.s. deri në 500 t.e.s.

(T.E.S. nënkupton Të Erës Sonë)

Një pjesë e Romës antike – dhe pamje e ushtarëve romakë.

Roma ka nisur vetëm si një qytet në Itali. Por Romakët kanë qenë shumë mirë të organizuar, ushtria e tyre ka qenë shumë e mirë në luftime, dhe ata gradualisht i kanë pushtuar të gjitha tokat përreth Mesdheut. Eventualisht, perandoria Romake është shtrirë që nga Anglia e veriut në Shkretëtirën e Saharës dhe nga Atlantiku në Azi.

Këto janë disa prej gjërave të cilat na kanë dhënë Romakët:

- Rugë të mira, të drejta të cilat i lidhin të gjitha pjesët e perandorisë;
- Shtëpi të bukura me oborre brenda godinës dhe dyshe me pllaka mozaiku;
- Ura të forta dhe kanale (për bartjen e ujit në distanca të gjata);
- Harqe të rumbullakët- të cilat i kanë bërë ndërtesat e tyre solide dhe jetëgjata;
- Materiale të reja ndërtimore, siç janë cementi dhe betoni;
- Armë të reja siç janë katapultat;
- Shkrimtarë të mëdhenj si Ciceroni dhe Virgjili.
- Të drejtën romake, të cilën e përdorin shumë vende Evropiane sot.

Një mozaik romak që paraqet një karakter mitik.

Një urë ajrore romake e cila ende qëndron sot: Pont du Gard në Francë.

Mesjeta — afërsisht 500 deri 1500 t.e.s.

Kur u rrëzua perandoria Romane, pjesë të ndryshme të Evropës janë marrë nga fise të ndryshme. Për shembull...

Keltët. Pasardhësit e tyre sot jetojnë kryesisht në Britani (Francë), Cornwall (Angli), Galicia (Spanjë), Irlandë, Skoci dhe Vells. Në këto pjesë të Evropës, gjuha dhe kultura keltike janë shumë të gjalla. ...

Art keltik nga vitet 700 t.e.s.

Popujt Gjermanit. Jo të gjithë prej tyre janë sistemuar në Gjermani:

- **Anglonët dhe Saksonët** kanë shkuar në Angli dhe kanë udhëhequr me të deri në 1066.
- **Frangët** e kanë pushtuar një pjesë të madhe të Evropës, përfshirë Francën në mes të vitit 500 dhe 800 t.e.s.. Mbreti i tyre më i famshëm ka qenë Charlemagne.
- **Gotët** (Visigotët dhe Ostrogotët) i kanë themeluar mbretëritë në Spanjë dhe Itali.
- **Vikingët** kanë jetuar në Skandinavi. Në vitet 800 dhe 900 t.e.s. ata kanë lundruar në vende të tjera, duke vjedhur thesar, tregtuar dhe u sistemuar aty ku ka pas tokë të mirë bujqësore.

Vikingët ishin lundëtarë aq të mirë saqë arritën deri në Amerikë (por nuk i treguan askujt!)

Normanët, apo "Njerëzit e veriut", kanë qenë Vikingët të cilët janë vendosur në Francë (në zonën e njohur Normandi) dhe pastaj e kanë pushtuar Anglinë në vitin 1066. Një tapiceri e famshme Normane tregon skena nga ky pushtim. Ajo mbahet në një muze në qytetin Bayeux.

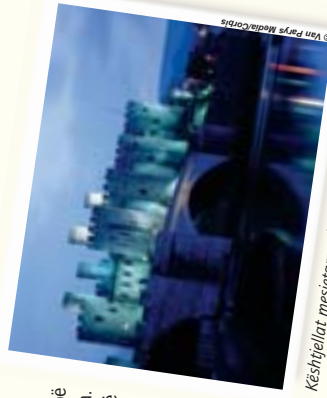

Skenë betejë nga një tapiceri në Bayeux.

Slavët janë vendosur në shumë pjesë të Evropës lindore dhe janë bërë paraardhës të popujve të sotëm slavo-folës, përfshirë Bjellorusët, Bullgarët, Kroatët, Çekët, Polakët, Rusët, Serbet, Sllovakët, Sllovenët dhe Ukrainasit.

Magjarët janë vendosur në Evropën lindore dhe kanë themeluar Mbretërinë e Hungarisë në të 900'tat t.e.s.. Pasardhësit e tyre sot jetojnë në Hungari dhe vende të tjera fqinje.

Gjatë Mesjetës, mbretërit dhe fisnikët në Evropë janë grindur shpesh dhe ka pas shumë luftëra. (Kjo ka qenë koha kur kalorësit në parzmore kanë luftuar mbi kuaj). Për ta mbrojtur vetën nga sulmi, mbretërit dhe fisnikët shpesh kanë jetuar në kështjella të forta, me mure të trasha prej gurëve. Disa kështjella kanë qenë aq të forta sa që kanë qëndruar deri sot.

Kështjellat mesjetare ndërtoheshin për t'u mbrojtur nga armiku.

Krishterimi është bërë religjioni kryesor në Evropë gjatë Mesjetës, dhe kishat janë ndërtuar po thuaj çdo kund. Disa prej tyre janë mah-nitëse- sidomos katedralet e mëdha, me kulla të tyre të larta dhe dritare me xhama të ngjyrosura.

Murgjit mirreshin me bujqësi dhe e ndihmuan zhvillimin e bujqësisë në mbarë Evropën. Ata gjithashtu themeluan shkolla dhe shkruan libra. Manastiret e tyre shpesh kishin biblioteka ku mbaheshin libra të rëndësishme nga kohërat e lashta.

Arkitektura gotike (si ajo e katedrales Chartres në Francë) ishte një zbulim i mesjetës.

Në Spanjën jugore, ku Islami ka qenë feja kryesore, sunduesit kanë ndërtuar xhami dhe minare të bukura. Më të famshmet të cilat kanë mbetur sot janë xhamia në Cordoba dhe minarja Giralda në Seville.

Një pjesë e xhamisë së madhe mesjetare në Cordoba (Spanjë).

Renesanca — afërsisht 1300 deri në 1600 t.e.s.

Gjatë Mesjetës, shumë njerëz nuk kanë ditur të lexojnë ose të shkruajnë dhe ata kanë ditur vetëm atë çka e kanë mësuar në kishë. Vetëm disa mësues të zgjuar në universitete kishin kopje të librave të shkruara nga Grekët dhe Romakët e vjetër. Por në vitet 1300 dhe 1400, studentët filluan t'i r-zbulonin librat antikë. Ata kanë qenë të habitur me idetë dhe njohuritë e mëdha të cilat i kanë gjetur aty, dhe lajmet kanë filluar të përhapen.

Njerëzit e pasur dhe të edukuar, për shembull në Florencë (Itali), janë interesuar shumë. Ata kanë mundur të blejnë libra-sidomos kur është shpikur shtypi në Evropë (1445)- dhe ata janë dashuruar me Greqinë dhe Romën e vjetër. Ata i kanë pasur shtëpitë e tyre të modeluara mbi pal-latet Romake, dhe kanë paguar artistë dhe skulptorë të talentuar për t'i dekoruar ato me skena nga tregimet Greke dhe Romake, dhe me statuja të zotave, heronjve dhe perandorëve.

Një nga statujat më të njohura të botës: Davidi nga Mikelangjelo.

Ka qenë sikur se një botë e humbur e bukurisë dhe mençurisë kishte rilindur. Për këtë arsye këtë periudhë e quajmë "Renesancë" (që nënkupton 'rilindje'). Ajo i ka dhënë botës:

- Piktorë dhe skulptor të mëdhenj siç janë Mikelanxhelo dhe Boticelli;
- Arkitektë të talentuar si Bruneleski;
- Shpikësin dhe artistin e madh Leonardo da Vinci;
- Mendimtar të mëdhenj siç janë Tomas Mori, Erasmus dhe Montenje;
- Shkrëcëtarë siç është Koperniku dhe Galileu (i cili ka zbuluar se toka dhe planetët tjerë rrotullohen rreth diellit);
- Ndërtesa të bukura siç janë kështjellat në luginën Loire
- Interesim i ri në çfarë mundën qeniet njerëzore të arrijnë.

Leonardo da Vinci dizajnoi këtë helikopter para 500 viteve!

Një nga pikturat e famshme të Renesancës: Venera nga Botticelli.

Zbulimet e mëdha dhe idetë e reja – afërsisht 1500 deri në 1900 t.e.s.

Në kohën e Renesancës, tregtia po bëhej shumë e rëndësishme për tregtarët Evropian. Ata shitinin mallra në toka të largëta si India dhe sillnin mbropa erëza të çmueshme dhe gurë të çmuar. Por udhëtimi me rrugë tokësore ishte i vështirë dhe merrte shumë kohë, kështu që tregtarët donin ta arrinin Indin nga deti. Problemi ka qenë se Afrika ishte në rrugë dhe ishte shumë e madhe!

Megjithatë, nëse toka ka qenë me të vërtetë e rumbullakët (ashtu si kishin filluar të besonin njerëzit), anijet Evropiane do të ishin në gjendje të arrijnë Indin duke lundruar në perëndim. Kështu që, në vitin 1492, Kristofer Kolombo dhe lundëtarët e tij u nisën nga Spanja dhe e kaluan Atlantikun. Por në vend se të arrijnë në Indi ata i zbuluan Bahamet (ishujt në Detin Karaibe, afër bregdetit të Amerikës).

Replikimë të anijëve të Kristofer Kolombos.

Eksploruesit tjerë pasuan së shpejti. Në vitet 1497-98, Vasko de Gama - një oficer i marinës Portugeze - ka qenë Evropiani i parë i cili arriti në Indi duke lundruar përrth Afrikës. Në 1519, një eksplorues tjetër portugez - Ferdinand Magellan, i cili punonte për Mbretin e Spanjës - udhëhoqi ekspeditën e parë për të lundruar përrth botës!

Vasko de Gama - njeriu i parë i cili lundroi nga Evropa në Indi.

Shumë shpejt, Evropianët eksploruan ishujt e Karaibeve dhe Amerikën (të cilat ata i quanin 'bota e re') dhe themeluan atje koloni. Me fjalë të tjera, ata e kanë marrë tokën, duke pohuar se ajo i ka takuar vendit të tyre amë në Evropë. Ata i kanë marrë besimet, zakonet dhe gjuhët e tyre me veti - dhe kështu Anglishtja dhe Frëngjishtja u bënë gjuhët kryesore të folura në Amerikën Veriore, dhe Spanja e Portugalishtja në Amerikën Qendrore dhe Jugore.

Dodo, një zog i cili nuk fluturonte, ka jetuar në një ishull në Oqeanin Indian. Ai u zhduk nga kolonizatorët evropianë.

Me kalimin e kohës, Evropianët kanë lundruar më larg e më larg - në Kinë, Japoni, Azi juglindore, Australi dhe Oqeani. Lundëtarët të cilët ktheheshin nga këto toka të largëta raportonin të kishin parë krijesa të çuditshme shumë të ndryshme nga këto në Evropë. Kjo i bëri shkencëtarët të etur për t'i eksploruar këto vende dhe për t'i sjellë këto kafshë dhe bimë në muze Evropiane. Në vitet 1800, eksploruesit Evropian shkuan thellë në Afrikë, dhe me 1910 kombet Evropiane kishin kolonizuar tërë kontinentin Afrikan.

Në të njëjtën kohë, në Evropë, shkencëtarët gjenin më shumë e më shumë për atë se si funksionon universi. Gjeologët, të cilët studiojnë gurët dhe fosilet, filluan të pyetshin se si ishte formuar toka dhe sa e vjetër ishte ajo në të vërtetë. Dy shkencëtarë të mëdhenj, Zhan Baptist dhe Çarls Darwin, eventualisht përfunduan se kafshët dhe bimët kanë 'evoluar' - duke u ndërruar prej një gjallese në tjetrën gjatë miliona dhe miliona vitesh.

Në vitet e 1700'ta, njerëzit bënin

edhe pyetje të tjera të rëndësishme - se si duhet të qeverisen shtetet, çfarë të drejta dhe lirisht duhet të kenë njerëzit. Shkrimtari Francez Zhan-Zhak Ruso ka thënë se çdokush duhet të jetë i barabartë. Një shkrimtar tjetër Francez, Volter, tha se bota do të ishte më e mirë nëse arsyeja dhe dijenia do ta zëvendësonin injorancën dhe bestyrtin.

Volteri, njëri nga shkrimtarët e mëdhenjë të kohës së 'ndriçimit'.

Kjo epokë e ideve të reja, e quajtur 'Ndriçim i mendjes', ka çuar në revolucione në disa vende - për shembull revolucioni Francez i vitit 1789, kur njerëzit vendosën se nuk do të sundohen më nga mbretërit dhe mbretëreshat. Një nga sloganët revolucionarë të tyre ishte 'liri, barazi, vëllazërim' - i cili u bë dhe moto kombëtare franceze.

Revolucioni Industrial - afërsisht 1750 deri në 1880 t.e.s.

Një lloj tjetër i 'revolucionit' ka filluar në Evropë rreth 250 vitesh më parë - në botën e 'industrisë'. E tëra filloi me një krizë të energjisë. Për mijëra vjet, njerëzit kishin djegur dru dhe qymyr dru. Por tani, pjesë të Evropës kishin ngelur pa pyje! Çfarë tjetër mund të përdornim ne si lëndë djegëse?

Përgjigja ishte thëngjilli. Kishte shumë në Evropë, dhe minatorët filluan të gërmonin për të. Thëngjilli ndezi motorët me avull të sapo shpikur. Ai po ashtu mund të pijej dhe të shëndrohej në 'koks', e cila është një lëndë djegëse shumë më e pastër-ideale për të prodhuar hekur dhe çelik.

Rreth 150 vite më parë, një njeri i quajtur Henri Besemer e shpiku një 'furrë shpërthimi' e cila mund të prodhonte sasi të mëdha të çelikut shumë lirë. Së shpejti, Evropa prodhonte sasi të mëdha të saj, dhe kjo ndryshoi botën! Çeliku i lirë e bëri të mundshme ndërtimin e rrokaqiejve, urave të mëdha, vijave oqeanore, makinave, frigoriferëve...po ashtu edhe armëve dhe bombave të fuqishme.

Henri Besemer - shpikësi i prodhimit modern të çelikut.

Çarls Darvini publikoi teorinë e tij të evolucionit më 1859.

Bota moderne - afërsisht 1880 deri më sot

Shpikjet tjera Evropiane nga vitet 1870 e tutje kanë ndihmuar në krijimin e botës të cilën e njohim ne sot.

Për shembull:		
Telefoni	1876	Televizioni dhe rrugët
Motori me naftë	1886	Radari dhe stilolapsat
Mesazhet e para me radio	1901	Kafeja instantë
Enë të pjekjes-plastika e parë	1909	Avioni i parë reaktiv
Ndriçimi me neon	1912	Kompiuteri i parë
		1920'tat
		1935
		1937
		1939
		1940'tat

Sot, afërsisht një çerek e njerëzve që punojnë në Evropë prodhojnë gjëra të nevojshme për botën moderne: ushqim dhe pijë; telefona mobil dhe kompiuter, veshmbathje dhe mobile; makina larëse dhe televizorë; makina, autobusë dhe kamionë dhe shumë të tjera përveç këtyre.

Rreth 7 në çdo 10 punëtor Evropiane kanë punë 'shërbimi'. Me fjalë të tjera, ata punojnë në dyqane dhe zyra postare, banka dhe kompani sigurimi, hotele dhe restorane, spitale dhe shkolla, etj.-ose duke shitur gjëra ose duke ofruar shërbime për të cilat kanë nevojë njerëzit.

Telefoni i parë, i shpikur nga skocezi Aleksander Graham Bell. Sot, Evropa prodhon telefonat më të ri mobilë.

Të mësuarit e mësimeve nga historia

Mjerisht, tregimi i Evropës nuk është vetëm për të arritura të mëdha për të cilat ne mund të krenohemi. Ka edhe shumë gjëra të tjera për të cilat duhet të na vijë turp. Gjatë shekujve, kombet Evropiane kanë zhvilluar luftëra të tmerrshme kundër njëri tjetrit. Këto luftëra kanë qenë zakonisht për shkak të fuqisë dhe pronës, apo religjionit.

Kolonizatorët Evropian kanë mbytur shumë njerëz vendor në kontinentet e tyre- duke i luftuar apo keqtrajtuar, apo duke shpërndarë aksidentalisht sëmundje Evropiane në mesin e tyre. Evropianët po ashtu kanë marrë edhe me miliona Afrikanë për të punuar për ta si skllavër.

Një varrezë e luftës në Flanders (Belgjikë). Më shumë se 8 milionë ushtarë humbën jetën vetëm në Luftën e Parë Botërore.

Mësimet u dashtë të mësohen nga këto gabime të frikshme. Tregtia Evropiane me skllavër u heq në vitet e 1800'ta. Kolonitë kanë fituar lirinë e tyre në vitet e 1900'ta. Dhe paqja ka ardhur në Evropë më në fund. Për ta zbuluar se si, lexoni kapitullin e titulluar "Bashkimi i familjes: tregimi për Bashkimin Evropian."

Dyzetë fytyrat e njohura, nga A deri në Z

Shumë prej artistëve, kompozitorëve, zëvritësve, shpikësve, shkencëtarëve dhe sportistëve kanë ardhur nga Evropa. Ne i kemi përmendur disa prej tyre në krejtë e mëparshëm. Ne nuk mundemi asesi t'i përfshijmë të gjithë ata në këtë libër, kështu që këtu janë vetëm 40 emra të tjerë, në një radhë alfabetike, dhe nga vendet e ndryshme Evropiane.

Ne e kemi lënë një hapësirë të zbrazët në faqen 29 për zgjidhjen tuaj personale. Mund të jetë dikush i njohur nga vendi juaj, apo ekipi i juaj i preferuar sportiv ose pop grupi Evropian. Pse nuk e gjeni një fotografi të tyre dhe ta ngjisni atë në hapësirën e zbrazët, së bashku me disa fakte lidhur me ta?

Emri	Kombësia	Çfarë kanë bërë?
ABBA	Suedez	Pop grup: këngët e tyre kanë qenë hite të mëdha në tërë botën në vitet e 1970'ta.
Štefan Banič	Slovak	Shpikës: ai e ka shpikur parashutën në 1913.
The Beatles	Britanik	Pop grup: këngët e tyre kanë qenë hite të mëdha në tërë botën në vitet e 1960'ta.
Henri Bekerel	Francez	Shkencëtar: ai e ka zbuluar radioaktivitetin në 1896.
Ludvig van Beethoven	Gjerman	Kompozitor: ka shkruar shumë prej muzikës së mirë. The odd of joy (himni Evropian) vien nga simfonia e tij e nëntë, e komponuar më 1823.
Tim Berners-Lee	Britanik	Shpikës: ai ka shpikur World Wide Web, në të cilën bazohet Interneti, më 1989.
Niils Bor	Danez	Shkencëtar: ka fituar çmimin e Nobelit për Fizikë në vitin 1922 për shpikjet e tij rreth strukturës së atomeve.
Robert Bojll	Irlandez	Shkencëtarë: i famshëm për eksperimentet e tij mbi gazrat dhe shpikjen e 'Ligjit të Bojlit' më 1662.
Çarli Çaplin	Britanik	Drejtor i filmi dhe një prej aktorëve më qesharak të botës. Filmat e tij të mëdhenj përfshijnë Kohërat Moderne (1936).
Frederik Shopen	Polak	Kompozitor dhe pianist (1810-49): ai ka shkruar shumë pjesë të pianos përfshirë edhe të famshmen Nocturnes.
Nadia Comaneci	Rumune	Aletë: personi i parë ndonjëherë që ka shënuar pika të plota (10 nga 10) për gjymnastikë në Lojërat Olimpike në vitin 1976.
Marie Curie (Maria Skłodowska)	Polake	Shkencëtare: me bashkëshortin e saj Pierre ajo ka zbuluar radiumin- një metal radioaktiv. Ata janë shpërblyer me Çmimin e Nobelit për Fizikë në vitin 1903.
Salvador Dalí	Spanjoll	Artist (1904 – 89): i njohur për pikturat e tij të çuditshme dhe ëndërrimtare në stilin 'surrealist'.

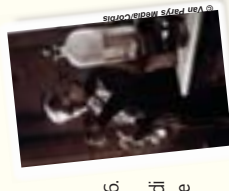
ABBA

Çaplin

Nadia Comaneci

Marie Curie

Emri	Kombësia	Cfarë kanë bërë?
Marlen Ditrîh	Gjermane	Aktore: ajo ka luajtur në shumë filma, përfshirë versionin original të filmit Rreth botës për 80 ditë (1956).
Antonín Dvořák	Bohem (tani pjesë e Republikës Çeke)	Kompozitor: pjesët e tij të mëdha përfshijnë Simfoninë e Re të Botës (1893).
Albert Ajnshtajni	Gjerman	Shkencëtar: më 1905 ai zbuloi 'relativitetin' - në fjalë të tjera, si lënda, energjia dhe koha janë të gjitha të lidhura njëra me tjetrën.
Federico Fellini	Italian	Drejtor i filmit: filmat e tij të mëdhenj, përfshirë La Strada (1954), kanë fituar çmimet Oskar pesë herë.
Milos Forman	Çek	Drejtor i filmit: ai ka fituar Oskarë për filmat e tij Amadeus (1984) dhe Njën futuroi mbi Folenë e Qyqes (1975).
Zigmund Frojd	Austriak	Psikiatër (1856- 1939): ai e ka zbuluar 'psikanalizën' - një mënyrë e të shpjeguarit se si punojnë mendjet tona.
Justine Henin	Belge	Tenisiste: ajo ka fituar një medalje të artë në Lojërat Olimpike 2004.
Tieri Anri	Francez	Futbollist: i vetmi lojtar i cili ka fituar çmimin e njohur të futbollit anglez të Asociacionit të shkrimtarëve të futbollit 'Futbollisti i vitit' tre herë (2003, 2004, 2006).
Hergé (Georges Rémi)	Belg	Artist dhe shkrimtar: ai ka krijuar aventurat e Tintin-it (1929) dhe shumë seri të librave komik.
Hajrihi Herc	Gjerman	Shkencëtar: në vitin 1888 ai ka dëshmuar se radio-valët ekzistojnë.
Christo (Iavacheff)	Bullgar	Artist: i famshëm për 'mbështjelljen' e ndërtesave, monumenteve, si dhe lsave, me pëlhurë – siç bëri me Parlamentin Gjerman më 1995 – Reichstag i mbuluar.
Franz List	Hungarez	Kompozitor (1811-86): ai i ka shkruar disa prej komponimeve më të vështira për piano, siç janë Studimet të Jashtëzakonshme.
Klod Mone	Francez	Artist (1840 – 1926): i famshëm për stilin e tij 'impresionist' të pikturimit përfshirë një seri të Zambakëve të Ujtit.
Wolfgang Amadeus Mozart	Austriak	Kompozitor: ai ka krijuar muzikë të mirëfilltë, përfshirë operën Flautin magjik (1791)..

Marlen Ditrîh

Albert Ajnshtajni

Milos Forman

Justine Henin

Tieri Anri

Mozart

Emri	Kombësia	Cfarë kanë bërë?
Isak Njutni	Britanik	Shkencëtar: në vitet e 1600'ta ai e ka zbuluar se si punon graviteti i tokës, dhe si lëvizin planetët nëpër hapësirë.
Alfred Nobel	Suedeze	Shkencëtar: ai e ka shpikur dinamitin në vitin 1866, dhe e ka themeluar Çmimin Nobel për të arriturat e mëdha.
Erkki Nool	Estonez	Atletë: ai ka fituar një medalje të artë në dhjetëgarëshin e Lojërave Olimpike në vitin 2000.
Lui Paster	Francez	Shkencëtarë: ai ka zbuluar se shumë sëmundje shkaktohen nga bakteret, dhe në vitin 1862 ai e shpiku "pasterizimin", një mënyrë për t'i mbytur bakteret në ushqim.
Pablo Pikaso	Spanjoll	Artist: i famshëm për pikturimet e tij në stilin 'kubist', përfshirë Les demoiselles d'Avinyó (1907).
Marko Polo	Venedikas apo Dalmat (qot pjesë e Kroacisë)	Eksplorues i madh: më shumë se 700 vjet më parë ai ka udhëtuar nga Azia në Kinë dhe është kthyer sërisht.
Rembrandt	Holandez	Artist: i famshëm për përdorimin e ngjyrave të pasura, dritës dhe hijes. Pikturat e tij përfshijnë Vrojtimin e Natës (1642).
Jean Sibelius	Finlandez	Kompozitor: Pjesët e tij të mëdha përfshijnë Finlanda (1900).
U2	Irlandez	Bend Roku: këngët e tyre kanë qenë hite të mëdha në tërë botën që nga 1980.
Vincent Van Gogh	Holandez	Artist (1853 – 90): pikturat e tij të shumta përfshijnë disa nga Lulediejtë.
Antonio Vivaldi	Italian	Kompozitor: ai ka shkruar shumë pjesë, përfshirë Katër Stinët (1725).
Alessandro Volta	Italian	Shkencëtar: rreth vitit 1799 ai ka shpikur baterinë elektrike.
Zinedine Zidane	Francez	Futbollist: zyrtarisht lojtari më i mirë i vitit 1998 dhe 2000.
EDHE NJË: ZCJEDHJA IME		

Pablo Pikaso

U2

Zgjedhja ime:

Gjuhët në Evropë

Njerëzit në Evropë flasin shumë gjuhë të ndryshme. Shumica prej këtyre gjuhëve i takojnë tri grupeve të mëdha apo 'familjeve': Gjermanite, Sllave dhe Romane. Gjuhët në çdo grup ndajnë ngjashmëri të një familje sepse ato kanë rrjedhur nga të njëjtit paraardhës. Për shembull, gjuhët Romane kanë rrjedhur nga Latinishtja- gjuhë e folur nga Romakët.

Këtu tregohet se si të thuhet 'Mirëmëngjesi' apo 'Tungjatjeta' në disa prej këtyre gjuhëve.

Gjermanite

Danisht	<i>God morgen</i>
Hollandisht	<i>Goedemorgen</i>
Anglisht	<i>Good morning</i>
Gjermanisht	<i>Guten Morgen</i>
Suedisht	<i>God morgon</i>

Romakë

Frëngjisht	<i>Bonjour</i>
Italisht	<i>Buon giorno</i>
Portugjisht	<i>Bom dia</i>
Rumanisht	<i>Bună dimineața</i>
Spanjisht	<i>Buenos días</i>

Sllave

Bullgarisht	<i>Dobro útro</i>
Çekisht	<i>Dobre rano</i>
Polonisht	<i>Dzień dobry</i>
Slovakisht	<i>Dobré ráno</i>
Slovenisht	

Nuk është e vështirë që të shihet ngjashmëria e familjes në këta shembuj. Por ka edhe gjuhë të tjera Evropiane të cilat janë më pak të ngjashme, apo fare të ngjashme me njëra tjetrën. Këtu tregohet se si thuhet 'Mirëmëngjesi' apo 'Tungjatjeta' në disa prej këtyre gjuhëve.

Baske	<i>Egun on</i>	Hungareze	<i>Jó reggelt</i>
Bretone	<i>Demat</i>	Irlandeze	<i>Dia dhuit</i>
Katalaneze	<i>Bon dia</i>	Letonisht	<i>Labrīt</i>
Estoneze	<i>Tere hommikust</i>	Lituanisht	<i>Labas rytas</i>
Finlandeze	<i>Hyvää huomenta</i>	Malteze	<i>L-Ħorodwa t-Tajba</i>
Gale (skotlandeze)	<i>Madainn mhaith</i>	Uelseze	<i>Bore da</i>
Greke	<i>Kalimera</i>		

Në gjuhën e popullit Romë, të cilët jetojnë në pjesë të ndryshme të Evropës, 'Mirëmëngjesi' është *Lasho dyes*.

Të mësuarit e gjuhëve mund të jetë argëtim i vërtetë - dhe është me rëndësi në një kontinent si i yni. Shumë prej nesh e pëlqojnë të shkojnë për pushime në vendet e tjera Evropiane dhe të njohin atje njerëz të tjerë. Kjo është një mundësi e mrekullueshme për t'i praktikuar frazat që ne i dimë në gjuhë të tjera.

Një familje e popujve

Në Evropianët i takojmë shumë vendeve të ndryshme, me gjuhë, zakone, duke dhe besime të ndryshme. Sidoqoftë, ne i takojmë njëri tjetrit për arsye të ndryshme. Këtu janë disa prej tyre.

- Ne e kemi ndarë këtë kontinent për mijëra vjet.
- Gjuhët tona shpesh i ngjajnë njëra tjetrës.
- Shumë njerëz në çdo vend kanë rrjedhur nga njerëz nga vendet e tjera.
- Traditat, doket dhe festalet tona shpesh kanë origjinën e njëjtë.
- Ne e ndajmë dhe e shijojmë muzikën dhe artin e bukur, dhe shumë drama dhe tregime, të cilat njerëzit nga mbarë Evropa na i kanë dhënë neve gjatë shekujve.
- Pothuaj çdo kush në Evropë beson në gjëra si lojë e drejtë, vijat e fqinjësisë, lirinë e të pasurit të men dimit tënd, respektimit të njëri tjetrit dhe kujdest për njerëzit në nevojë.

Pra ne e gëzojmë çka është e ndryshme dhe e veçantë për vendin dhe rajonin tonë, por ne po ashtu e gëzojmë çka kemi të përbashkët si Evropianë.

Lufta dhe Paqja

Mjerisht, ka pasur shumë grindje në familjen Evropiane. Shpesh ato kanë qenë rreth asaj se kush duhet ta sundoj një vend, apo cilat pjesë të tokës i kanë takuar cilat vende. Ndonjëherë ndonjë sundues dëshironte të fitonte më shumë fuqi duke i pushtuar fqinjët e tij.

Evropa në 1945.

Në një mënyrë apo tjetër, për qindëra vite, ka pasur luftëra të tmerrshme në Evropë. Në shekullin e 20-të, dy luftëra të mëdha filluan në këtë kontinent por u përhapen dhe përfshinë vende nga mbarë bota. Prandaj këtu quhen Luftëra Botërore. Ato mbyrtën miliona njerëz dhe e lanë Evropën të varfër dhe në gërmadha.

A mund të bëhej diçka për t'i ndaluar këto gjëra që të ndodhin sërish? A do të mësonin Evropianët ndonjëherë se si të uleshin së bashku dhe të bisedonin për gjëra në vend se të luftonin? Përgjigjja është po. Ky është tregimi i kreut tonë të ardhshëm: tregimi për Bashkimin Evropian.

Bashkimi i familjes: tregimi i Bashkimit Evropian

Lufta e Dytë Botërore përfundoi në vitin 1945. Ka qenë një kohë e shkatërrimeve të tmerrshme dhe e vrasjeve, dhe kishte filluar në Evropë. Si do të mund t'i ndalonin këto gjëra të tmerrshme që të ndodhnin sërish udhëheqësit e vendeve Evropiane? Atyre iu duhej një plan me të vërtetë i mirë i cili nuk ishte provuar asnjëherë më parë.

Një ide tërësisht e re

Jean Monnet

Një Francez i quajtur Zhan Mone ka menduar shumë për këtë. Ai ka realizuar se janë dy gjëra të cilat një vendi i janë duhur para se të mund të bënte luftë: hekuri për prodhimin e çelikut (për të prodhuar tanke, armë, bomba dhe kështu me radhë) dhe thëngjilli për të prodhuar energji për fabrika dhe hekurudha. Evropa kishte shumë hekur dhe çelik për këtë arsye vendet Evropiane kanë mundur lehtë të prodhojnë armë dhe të shkojnë në luftë.

Pra, Zhan Mone erdhi me një ide shumë të guximshme. Ideja e tij ishte që qeveritë e Francës dhe Gjermanisë- dhe ndoshta edhe të vendeve të tjera Evropiane- nuk duhet t'i udhëhiqnin vet industritë e tyre të thëngjillit dhe çelikut. Në vend të kësaj, këto industri duhet të organizoheshin nga njerëz nga të gjitha vendet e përfshira, dhe ata do të uleshin përreth tryezës dhe të diskutonin dhe vendosnin gjëra së bashku. Në këtë mënyrë, lufta në mes tyre do të ishte e pamundur!

Zhan Mone ndjeu se plani i tij do të funksiononte përmijmënd vetëm nëse liderët Evropian do të ishin të gatshëm që ta proponin atë. Ai i foli për këtë mikut të tij Robert Shuman, i cili ishte ministër në qeverinë Franceze. Robert Shuman mendojë se kjo ishte një ide brilante, dhe ai e prezantojë atë në një fjalim të rëndësishëm me 9 Maj 1950.

Robert Shuman

Fjalimi i bindi jo vetëm liderët Francez dhe Gjerman, por edhe liderët e Belgjikës, Italisë, Luksemburgut dhe Holandës. Ata të gjithë vendosën që t'i bashkonin industritë e tyre të thëngjillit dhe çelikut dhe ta formonin një klub të cilën ata e quajtën Komuniteti Evropian i Thëngjillit dhe Çelikut (ECSC). Ai do të punonte për qëllime paqësore dhe do të ndihmonte ta rindëronte Evropën nga shkatërrimet e luftës. ECSC u themelua në vitin 1951.

Tregu i përbashkët

Gjashtë vendet ia kaluan aq mirë duke punuar së bashku sa që ata së shpejti vendosën t'ia nisinin një klubi tjetër, të quajtur Komuniteti Ekonomik Evropian (KEE). Ai është themeluar në vitin 1957.

'Ekonomike' nënkupton 'që ka të bëjë me ekonominë'- në fjalë të tjera, të bëjë me para, biznes, vende pune dhe tregti.

I mështur në kufi... Radhët si këto kanë qenë pjesë e jetës së përditshme në Evropë.

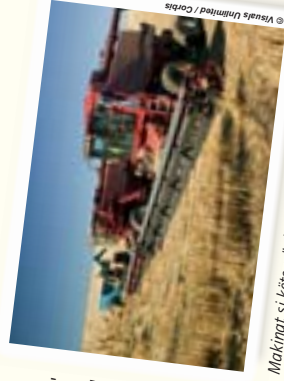
Një prej ideve kryesore ka qenë që vendet e KEE-së do ta ndamin një 'treg të përbashkët', për ta bërë më të lehtë që të tregtonin së bashku. Deri atëherë, kamionët, trenat dhe lundrat që bartin mallra nga një vend në tjetrin gjithmonë duhej të ndaleshin në kufij, dhe duhet të kontrolloheshin dokumentet dhe të hollat të quajtura 'detyrime doganore' duhej të paguheshin. Kjo i mbante gjërat lartë dhe i bënte mallrat nga jashtë më të shtrenjta.

Qëllimi i të pasurit një treg të përbashkët ka qenë që t'i hiqnin qafe të gjitha këto kontrole kufitare dhe vonesa dhe detyrime doganore, dhe t'u lejohej vendeve të tregtonin me njëri tjetrin sikur të ishin të gjithë një vend i përbashkët.

Ushqimi dhe bujqësia

Lufta e Dytë Botërore ia kishte vështirësuar Evropës që të prodhonte ushqim apo ta importonte atë nga kontinentet tjera. Evropa kishte mungesë ushqimi edhe në vitet e hershme të 1950-ve. Kështu që KEE vendosi për një ujdj për t'i paguar bujqit e vet për të prodhuar më shumë ushqim, dhe për tu siguruar se ata do të mund të fitonin një jetë modeste nga toka.

Kjo ujdj është quajtur 'politika e përbashkët bujqësore' (ose CAP). Ajo funksionoi mirë. Aq mirë, sa që në fakt, bujqit përfunduan së prodhuar së tepri ushqim, dhe ujdja u dashtë të ndryshohet! Sot, CAP i paguan bujqit kryesisht për tu kujdesur për fshatrat.

Makinat si këto përdoren për karjen e grurit dhe dhithëve tjera.

Nga KEE në Bashkimin Evropian

Tregu i përbashkët së shpejti e bëri jetën më të lehtë për njerëzit e KEE-së. Ata kishin më shumë të holla për t'i shpenzuar, më shumë ushqim për të rritur dhe më shumë gjëra të ndryshme në shitoret e tyre. Vendet tjera fqinje e panë këtë dhe, në vitet e 1960'ta disa prej tyre filluan të pyetnin nëse mund t'i bashkoheshin edhe ata klubit. Pas disa vitesh diskutimesh, Britania, Danimarka dhe Irlanda u bashkuan në vitin 1973. Ishte radha e Greqisë në vitin 1981, pasuar nga Portugalia dhe Spanja në vitin 1986. Austria, Finlanda dhe Suedia në vitin 1995. Kështu që klubi u rrit në 15 anëtarë.

Mbrojtja e mjedisit përfshin zhvillimin e ndotës së ajrit - për shembull, përdorimi i energjisë së erës për prodhimin e energjisë elektrike.

Për ta bërë jetën më të lehtë për udhëtarët, shumica e vendeve të KE-së u dashtë t'i hiqin qafe kontrollat e pasaportave në kufijtë në mes tyre. Një person që jetonte në një vend anëtar ishte i lirë për të shkuar dhe jetuar, dhe gjetur punë në çfarëdo vendi tjetër anëtar. Qeveritë po diskutonin edhe ide tjera të reja-për shembull, si policët nga vendet e ndryshme do të mund ta ndihmonin njëri tjetrin në kapjen e kriminelëve, trafikantëve të drogës dhe terroristëve.

Shkurtimisht, klubi ka qenë aq i ndryshëm dhe shumë më i bashkuar sa që, në 1992, ai vendosi që ta ndërrojë emrin e tij në 'Bashkimi Evropian' (BE).

Anëtarësimi në klub. Në këtë fotografi, Danimarka nënshtruan anëtarësimin.

Gjatë këtyre viteve, klubi kishte ndryshuar. Në fund të vitit 1992 ai kishte përfunduar së ndërtuari 'trë-gun e vetëm' (siç u bë e njohur), dhe ishte duke bërë më shumë pëveç kësaj. Për shembull, vendet e KEE-së po punonin së bashku për ta mbrojtur mjedisin dhe për të ndërtuar rrugë më të mira dhe hekurudha mu përgjatë Evropës. Vendet më të pasura ndihmonin më të varfërat me ndërtimin e tyre të rrugëve-ndërtesave dhe projekteve të tjera të rëndësishme.

Një polic dhe qeni i tij kontrollojnë bagazhin për drogë.

Bashkimi i familjes

Në ndërkohë, gjëra ngazëlluese po ndodhnin përtej kufijve të BE-së. Për shumë vite, pjesët e Evropës perëndimore dhe lindore janë mbajtur të ndara. Ato nuk ishin në luftë, por udhëheqësit e tyre nuk pajtoheshin fuqimisht. Udhëheqësit e pjesës lindore besonin në sistemin e qeverisë të quajtur 'komunizëm' i cili nuk iu ka lejuar njerëzve shumë liri. Për shkak të mënyrës se si janë qeverisur ato, këto vende kanë qenë të varfra krahasuar me Evropën perëndimore.

Ndarja në mes të lindjes dhe perëndimit ka qenë aq e fortë sa që shpesh është përkthyer si 'perde e çelikut'. Në shumë vende kufiri është shënuar me gardhe të larta apo mure të larta, si ajo që kalonte nëpër qytetin e Berlinit dhe ndau Gjermaninë në dysh. Ka qenë shumë e vështirë që të merret leja për ta kaluar këtë kufi.

Përfundimisht, në vitin 1989, ndarja dhe mosmarrëveshja morën fund. Muri i Berlinit u rrëzua dhe 'perdia e çelikut' pushoi së ekzistuar. Së shpejti, Gjermani është ribashkuar. Njerëzit e pjesës lindore të Evropës zgjodhën për vete qeveri të reja të cilat e hoqën qafe sistemin e vjetër dhe të rreptë Komunist. Ata ishin të lirë më në fund! Ishte një kohë e mrekullueshme e festimit.

Vendet të cilat kishin fituar lirinë filluan të pyeteshin nëse mund t'i bashkoheshin Bashkimit Evropian, dhe së shpejti u bë një goxha radhë e vendeve 'kandidate' të cilat prisnin që të bëheshin anëtare të BE-së.

Para se një vend të mund t'i bashkohet Bashkimit Evropian, ekonomia e tij duhet të punojë mirë. Ai po ashtu duhet të jetë demokratik-në fjalë të tjera, njerëzit e tij duhet të jenë të lirë që të zgjedhin atë kënd dëshirojnë t'i qeverisin ata. Dhe ai duhet t'i respektojë të drejtat e njeriut. (Të drejtat e njeriut përfshijnë të drejtën e të thënit çfarë mendon, të drejtën të mos futeni në burg pa një gjykim të drejtë, të drejtën që të mos torturoheni, dhe shumë të drejta të tjera gjithashtu).

Vendet ish-komuniste kanë punuar shumë në të gjitha këto gjëra dhe, pas disa vitesh, tetë prej tyre ishin gati: Republika Çeke, Estonia, Hungaria, Latvia, Lituania, Polonia, Sllovakia dhe Slovenia.

1989: shembja e murit të Berlinit.

Ato iu bashkuan BE-së me 1 maj 2004, së bashku me dy ishuj mesdhetarë - Qipro dhe Malta. Më 1 janar 2007, dy vende të tjera ish-komuniste ishin gati dhe Bullgaria dhe Rumunia iu bashkangjitën grupit.

Asnjëherë më parë nuk iu kishin bashkuar BE-së kaq shumë vende në të njëjtën kohë, prandaj ky ishte një rast shumë i veçantë. Njerëzit ishin në vëçanti të lumtur sepse ky ishte një 'ribashkim familjar' i vërtetë, duke i bashkuar më në fund pjesët lindore dhe perëndimore të Evropës.

Flamurit e 27 vendeve anëtare të BE-së.

Çka bën BE-ja

BE-ja mundohet ta bëjë jetën më të mirë në të gjitha mënyrat. Këto janë disa prej tyre.

Mjedisi

Ndodja i tejkalon kufijtë, kështu që shtetet e BE-së punojnë së bashku për mbrojtjen e mjedisit.

Vendet e punës

Është e rëndësishme për njerëzit që të kenë vende të punës, dhe të jenë të mirë në të. Disa prej të hollave të cilat i ftojnë shkojnë për të paguar për spitale dhe shkolla, dhe për tu kujdesur për njerëzit e vjetër. Për këtë arsye BE po bënë krejt çfarë është e mundur për të krijuar vende pune të reja dhe më të mira për të gjithë të cilët mund të punojnë. Ai i ndihmon njerëzve që të themelojnë biznese, dhe ofron para për t'i trajnuar njerëzit për të bërë lloje të reja të punëve.

Liria

Studentët nga vende të ndryshme studiojnë së bashku, me ndihmën nga BE-ja.

Mjedisi i takon të gjithëve, kështu që vendet duhet të punojnë së bashku për ta mbrojtur atë. BE-ja i ka rregullat e veta për ta ndalë ndotjen dhe për t'i ruajtur (për shembull) shpezët e egra. Këto rregulla aplikohen në të gjitha vendet e BE-së dhe qeveritë e tyre duhet të sigurohen se këto rregulla respektohen.

Trajnimi i njerëzve për kryerjen e punëve të reja është shumë i rëndësishëm.

Njerëzit të cilët jetojnë në BE janë të lirë të jetojnë, punojnë apo të studiojnë në cilindo vend të BE-së që ata zgjedhin, dhe BE po bënë çfarë është e mundur për ta bërë të thjeshtë për të lëvizur nga një vend në tjetrin. Kur ju kaloni kufijtë mes vendeve të ndryshme të BE-së, juve nuk ju duhet më pasaportë. BE-ja i inkurajon studentët dhe të rinjtë që të kalojnë kohë duke studiuar apo u trajnuar në një vend tjetër Evropian.

Euro

Në vitet e shkuara, çdo vend në Evropë e kishte llojin e vet të parave, apo 'valutën'. Tani ekziston një valutë e vetme, euro, të cilën të gjitha vendet e BE-së mund ta ndajnë nëse donë. Të pasurit e një valute e bënë më të lehtë bërjen e biznesit dhe udhëtimin dhe shtblerjen në tërë BE-në pa u ndërruar prej një valute në tjetrën.

Është dashur nëntë vite të punës së vështirë dhe planifikimit të kujdesshëm për ta prezantuar euron. Bankënotat dhe monedhat kanë ardhur në përdorim me 1 janar 2002. Sot, më shumë se dy të tretat e qytetarëve të BE-së e përdorin Euron në vend të njësive monetare të shteteve. Nëse i krahasoni monedhat e euros do ta shihni se në njërin anë është një dizajn që e prezanton vendin ku është bërë ajo. Ana tjetër është e njëjtë për të gjitha vendet.

Euro përdoret në shumë shtete të BE-së.

Të ndihmuarit e rajoneve në vështirësi

Jeta nuk është e lehtë për çdokënd në Evropë. Në disa vende nuk ka vende të mjaftueshme pune për njerëz sepse minierat apo fabrikat janë mbyllur. Në disa zona, bujqësia është e vështirë për shkak të klimës, apo tregtia është e vështirë sepse nuk ka rrugë dhe hekurudha të mjaftueshme.

BE ndihmon ndërtimin e rrugëve të reja.

BE-ja i trajton këto probleme duke mbledhur të holla nga vendet e veta anëtare dhe duke i shfrytëzuar ato për ti ndihmuar rajonet të cilat janë në vështirësi. Për shembull, ai i ndihmon të paguajnë për rrugë dhe linja hekurudhore të reja, dhe i ndihmon bizneset që të ofrojnë vende të reja pune për njerëzit.

Të ndihmuarit e vendeve të varfëra

BE u siguron ushqim njerëzve nevojtarë.

Në shumë vende rreth botës, njerëzit janë duke vdekur apo jetuar në kushte të vështira për shkak të luftës, sëmundjeve dhe fatkeqësive natyrore siç janë thatësira apo përmbytjet. Shumë shpesh këto vende nuk kanë të holla të mjaftueshme që të ndërtojnë shkolla dhe spitale, rrugë dhe shtëpi për të cilat kanë nevojë njerëzit e vetë.

BE u jep të holla këtyre vendeve, dhe dërgon mësues, doktorë, inxhinierë dhe ekspertë të tjerë për të punuar atje. Ai po ashtu blen shumë gjëra të cilat i prodhojnë këto vende pa i ngarkuar me detyrime doganore. Në këtë mënyrë, vendet e varfëra mund të fitojnë më shumë të holla.

Paqja

Bashkimi Evropian i ka bashkuar shumë vende Evropiane në miqësi. Ata nuk pajtohen çdoherë mbi gjithçka, por në vend se të luftojnë, udhëheqësit e vendeve të BE-së ulen në tryezë për t'i zgjidhur mosmarrëveshjet e tyre.

Kështu që ëndrra e Jean Monnet dhe Robert Schuman është bërë realitet: BE ka sjellë paqe në mesin e anëtarëve të vet. Ai po ashtu po punon për një paqe jetëgjatë në mesin e fqinjëve të vet dhe në botën më të gjërë. Për shembull, ushtarët dhe policia e BE-së po ndihmojnë në mbajtjen e paqes në ish Jugosllavi, ku ka pasur lufime të hidhura jo para shumë vitesh.

Këto janë vetëm disa gjëra të cilat i bënë BE-ja: ka edhe shumë të tjera. Në fakt, të qenit në Bashkimin Evropian bënë dallim në pothuaj çdo aspekt të jetës tonë. Çka duhet apo nuk duhet të bëjë BE-ja? Kjo i përket qytetarëve të BE-së të vendosin. Si mund të kemi ndikim? Mësoni më tepër në kapitullin e ardhshëm.

Evropa e ka flamurin dhe himnin e vet - Himni i lumturisë nga simfonia e nëntë e Beethovenit. Fjalët origjinale janë në Gjermanisht, por kur përdoret si himn Evropian ai nuk ka fjalë por vetëm melodi. Ju mund ta dëgjoni atë në Internet: [europa.eu/abc/symbols/anthem/index_en.htm](http://europa.eu/abc/symbols anthem/index_en.htm)

Flamuri evropian.

Bashkimi Evropian dhe fqinjët e tij

Celësi:

Vendet e ngjyrosura janë anëtare të Bashkimit Evropian (BE).

Vendet e nënvizuara planifikojnë t'i bashkangjiten BE-së.

Vendet tjera janë fqinjët e BE-së.

Pikat shënojnë kryeqytetet e vendeve.

Qyteti i Vatikanit është në Romë.

Disa ishuj dhe pjesë të tjera të tokës që i përkasin Francës, Portugalisë, dhe Spanjës, janë pjesë e BE-së. Por, ato janë larg kontinentit të Evropës, prandaj i kemi prezentuar në një kuti (djathtas lart).

Shtetet e Bashkimit Evropian

Shtetet janë në renditje alfabetike varësisht se si thirret secili vend në gjuhën apo gjuhët amtare (në kllapa).

Flamuri	Shteti	Kryeqyteti	Popullsia
	Bullgaria (Bulgaria)	Sofja (Sofia)	7.8 milionë
	Belgjika (België; Belgique; Belgien)	Brukseli (Brussel; Bruxelles)	10.5 milionë
	Republika Çeke (Česká republika)	Praga (Praha)	10.3 milionë
	Danimarka (Danmark)	Kopenhaga (København)	5.4 milionë
	Gjermania (Deutschland)	Berlini (Berlin)	82.5 milionë
	Estonia (Eesti)	Tallini (Tallinn)	1.3 milionë
	Greqia (Ελλάδα/ Elláda)	Athina (Αθήνα/ Athinai)	11.1 milionë
	Spanja (España)	Madridi (Madrid)	43.8 milionë
	Franca (France)	Parisi (Paris)	60.9 milionë
	Irlanda (Ireland; Éire)	Dublina (Dublin; Baile Atha Cliath)	4.2 milionë
	Italia (Italia)	Roma (Roma)	58.8 milionë
	Qipro (Κύπρος/ Kypros) (Kıbrıs)	Nikosia (Λευκωσία/ Lefkosa) (Lefkosa)	0.8 milionë
	Letonia (Latvija)	Riga (Rīga)	2.3 milionë

Flamuri	Shteti	Kryeqyteti	Popullsia
	Lituania (Lietuva)	Vilnius (Vilnius)	3.4 milionë
	Luksemburgu (Luxembourg)	Luksemburgu (Luxembourg)	0.5 milionë
	Hungaria (Magyarország)	Budapesti (Budapest)	10.1 million
	Malta (Malta)	Valetta (Valletta)	0.4 milionë
	Holanda (Nederland)	Amsterdami (Amsterdam)	16.3 milionë
	Austria (Österreich)	Vjena (Wien)	8.3 milionë
	Polonia (Polska)	Varshava (Warszawa)	38.1 milionë
	Portugalia (Portugal)	Lisbona (Lisboa)	10.6 milionë
	Rumania (România)	Bukureshti (București)	21.6 milionë
	Slovenia (Slovenija)	Lubjana (Ljubljana)	2.0 milionë
	Slovakia (Slovensko)	Bratislava (Bratislava)	5.4 milionë
	Finlanda (Suomi; Finland)	Helsinki (Helsinki; Helsingfors)	5.3 milionë
	Suedia (Sverige)	Stokholmi (Stockholm)	9 milionë
	Mbretëria e Bashkuar (*) (United Kingdom)	Londra (London)	60.4 milionë

(*) Emri i plotë i këtij shteti është 'Mbretëria e Bashkuar e Britanisë së Madhe dhe Irlandës Veriore', por shkurt shumica e njerëzve e quajnë Britani, Mbretëri e Bashkuar apo MB.

Të dhënat për popullsinë janë të vitit 2006

Burimi: Eurostat

Si i merr BE-ja vendimet

Sic mund ta paramendoni, nevojitet mund i madh nga shumë njerëz për ta organizuar BE-në dhe për të bërë gjithçka që të funksionon. Kush bënë çfarë?

Komisioni Evropian

Në Bruksel, 27 gra dhe burra (një prej çdo vendi të BE-së) takohen çdo të mërkure për të diskutuar se çfarë duhet të bëhet më tutje. Këta njerëz janë të zgjedhur nga qeveritë e shteteve të tyre por të miratuar nga Parlamenti Evropian.

Këta njerëz quhen "komisionerë", dhe së bashku ata e përbëjnë Komisionin Evropian. Puna e tyre është që të mendojnë se çka do të ishte më e mirë për BE-në si tërësi, dhe të propozojnë ligje të reja për BE-në si tërësi. Në punën e tyre ata punohen nga ekspertët, juristët, sekretarët, përkthyesit dhe këshu me radhë.

Z. Barroso, nga Portugalia, është President i Komisionit Evropian deri në vitin 2009.

Parlamenti Evropian

Parlamenti Evropian i përfaqson të gjithë njerëzit në BE. Ai mban takime të mëdha çdo muaj, në Strasbourg, për t'i diskutuar ligjet e reja të cilat propozohen nga Komisioni Evropian. Nëse Parlamenti nuk i pëlqen propozimi, ai mund të kërkojë nga Komisioni Evropian për ta ndryshuar atë deri sa Parlamenti të jetë i kënaqur që ky është një ligj i mirë.

Ekzistojnë 785 anëtarë të Parlamentit Evropian (APE). Ata zgjedhen, çdo pesë vite, në një zgjedhje ku të gjithë të qytetarët madhor të BE-së kanë rast të votojnë. Duke zgjedhur anëtarët tanë të Parlamentit Evropian, dhe duke biseduar me ta, ne mund të kemi ndikim në vendimet e BE-së.

Z. Potering, nga Gjermania, është President i Parlamentit Evropian deri më 2009.

Këshilli i Bashkimit Evropian

APE-të nuk janë të vermit njerëz të cilët vendosin mbi ligjet e reja të BE-së. Ato gjithashtu duhet të diskutohen nga ministrat e qeverisë nga të gjitha vendet e BE-së. Kur ministrat takohen së bashku ata quhen 'Këshilli i Bashkimit Evropian'.

Ministrat nga të gjitha qeveritë e BE-së mbledhen për aprovimin e ligjeve të BE-së.

Pasi ta diskutojnë propozimin, Këshilli e votojnë atë. Ekzistojnë rregulla rreth asaj se sa vota ka secili vend, dhe sa të tjera duhen për të kaluar një ligj. Në disa raste, rregull thotë se Këshilli duhet të jetë në pajtueshmëri të plotë.

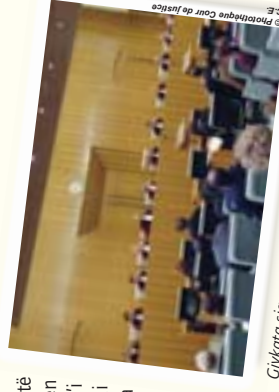
Pasi që Këshilli dhe Parlamenti ta kenë kaluar një ligj të ri, qeveritë e BE-së duhet të sigurohen se ai do të respektohet në vendet e tyre.

Gjykata e Drejtësisë

Nëse një vend nuk e aplikon një ligj si duhet, Komisioni Evropian do t'ia tërheqë vërejtjen, dhe mund të ankohet për këtë në Gjykatën Evropiane të Drejtësisë, në Luksemburg. Puna e Gjykatës është që të sigurohet se ligjet e BE-së respektohen dhe aplikohen në mënyrë të njëjtë çdo kund. Ajo e ka nga një gjyqtarë nga çdo vend i BE-së.

Ekzistojnë edhe grupe të tjera të njerëzve (komisione të ekspertëve dhe këshu me radhë) të përfshirë në marrjen e këtyre vendimeve, sepse është e rëndësishme për t'i marrë ato në mënyrë të drejtë. Nëse dëshironi të dini më shumë për këta njerëz dhe çfarë bëjnë, provoni ta lexoni fletushkën Si punon Bashkimi Evropian, Online në http://europa.eu.int/comm/publications/index_en.htm

Ajo është dedikuar për madhor, por nuk është shumë e vështirë për tu lexuar.

Gjykata siguron se gjithkush trajtohet në mënyrë të barabartë para ligjit të BE-së.

Nesër...dhe më tej

Një prej sfidave me të cilat ballafaqohet Evropa sot është se si të sigurojë punë dhe të ardhme të mirë për të rinjtë. Kjo nuk është e lehtë, sepse kompanitë evropiane konkurrojnë për punë me kompanitë në pjesë të tjera të botës të cilat mund ta kryejnë punën e nejtë më lirë.

Ekzistojnë edhe probleme të tjera të mëdha të cilat mund të zgjidhen vetëm nëse shtetet e mbarë botës punojnë së bashku, si për shembull:

- ndotja dhe ndryshimi klimatik;
- uria dhe varfëria;
- krimi i organizuar dhe terrorizmi.

BE po i trajton këto probleme, por nuk është gjithmonë e lehtë për 27 qeveri dhe Parlamentin Evropian të pajtohen për çfarë duhet bërë. Rregullat e komplikuara të BE-së për marrjen e vendimeve nuk e lehtësojnë këtë gjë.

Për më tepër, shumë njerëz mendojnë se votimi për anëtarët e Parlamentit Evropian çdo pesë vite nuk u jep ndikim të mjaftueshëm në vendimet e mara në Bruksel apo Strasburg.

E ardhmja është në duart tuaja... ^

Prandaj, ne duhet ta bëjmë BE-në më të thjeshtë dhe më efikase. Ne gjithashtu duhet të sigurohemi se gjithkush ka ndikim në vendimet që i mer BE-ja.

Si do të mund ta bënim këtë? A keni ndonjë ide të mirë? Cilat janë problemet kryesore me të cilat duhet të mirret BE-ja, dhe çka do të donit që të bënte BE-ja lidhur me ato?

Pse të mos i diskutoni idetë tuaja me familjen tuaj, miqtë dhe mësuesit...Ju gjithashtu mund ta kontaktoni Komisionin Evropian apo Parlamentin në adresat në faqen në vijim.

Ne jemi fëmijët e Evropës së sotme. Shumë shpejtë, ne do të jemi të rriturit e Evropës.

E ardhmja na mbetet neve ta vendosim- së bashku!

Informata të tjera mbi Bashkimin Evropian

Hapeni internetin

Informatat në të gjitha gjuhët zyrtare të Bashkimit Evropian dhe mundësitë për të na treguar se çka mendojnë mund t'i gjeni në faqen: europa.eu

Ejani dhe na vizitoni

Në Evropë ka disa qendra qendra lokale informative të BE-së. Adresën e qendrës më të afërt mund ta gjeni përmes faqes: europedirect.europa.eu

Na telefononi ose na shkruani

EUROPE DIRECT është shërbim që përgjigjet në pyetjet tuaja mbi Bashkimin Evropian. Këtë shërbim mund ta kontaktoni përmes linjës telefonike pa pagesë: 00 800 6 7 8 9 10 11, (telefonit me pagesë në rastë të thirrjeve jashtë BE-së: (32-2) 299 96 96), ose përmes postës elektronike: europedirect.europa.eu

Lexoni mbi Evropën

Publikimet mbi BE-në janë vetëm një klikim larg në faqen e internetit të Librarisë së BE-së: bookshop.europa.eu

Informata dhe broshura mbi BE-në gjithashtu mund të mirren nga:

Zyra ndërlidhëse e Komisionit Evropian në Kosovë

Rr. Kosova 1, Fahu postar 331

Prishtinë, Kosovë

Tel: +381 38 5131 200

Faks: +381 38 5131 305

Web: www.delpm.ec.europa.eu

Email: ec-liaison-office-kosovo@ec.europa.eu

Këtë broshurë dhe sqarime të tjera të shkurta e të qarta mbi BE-në mund t'i gjeni në faqen e internetit: ec.europa.eu/publications

Komisioni Evropian

Drejtoria e Përgjithshme për Komunikim

Publikimet

B-1049 Bruksel

Dorëshkrimi i azhurnuar në janar 2008

Ilustrimi në kopertinë dhe fotografitë e fëmijëve në broshurë: Reporterët

Komisioni Evropian falenderon personelin dhe nxënësit e Shkollës Evropiane në Woluwe (Belgjikë) për kontributin e tyre për këtë publikim.

Luksemburg: Zyra për publikime zyrtare të Komuniteteve Evropiane, 2008

ISBN-13 978-92-79-11336-9

44 fq. 21 x 29,7 cm

© Komitetet Evropiane, 2008

Riprodhimi është i autorizuar

Origjinali i shbypur në Gjermani

Përkthimi i publikimit i shtypur në Kosovë*

* nën Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të KB

SQ

Evropa: një kontinent i bukur me një histori mbresëlënëse. Ajo ka prodhuar shumë shkencëtarë, shpikës, artistë dhe kompozitorë të njohur të botës, si dhe zbatimës dhe sportist të popullarizuar dhe të suksesshëm.

Për shekuj me radhë, Evropa është rritur nga luftërat dhe ndarjet. Por, në 50 vitet e fundit, vendet e këtij kontinenti të vjetër më në fund kanë arritur në paqe, miqësi dhe unitet, për të punuar për një Evropë më të mirë dhe për një botë më të mirë.

Ky libër për fëmijë (përafërsisht 9 deri në 12 vjeç) e tregon historinë shkurtë dhe qartë. Përplot me fakte interesante dhe ilustrime me ngjyra, e jep një pasqyrë të gjallë të Evropës dhe e shpjegon shkurtimisht se çka është Bashkimi Evropian, dhe si punon ai.

Vizitoni webfaqen: europa.eu/europago/explore

Këtu do të gjeni një kuiz mbi secilin kapitull. Testoni njohurinë tuaj!

Gjithashtu ekzistojnë edhe lojëra në faqen e internetit të "Europa Go" (ec.europa.eu/europago/welcome.jsp).

Bëfshi qejf duke eksploruar!

JU-78-07-397-SQ-C

Publications Office
Publications.europa.eu

Bashkimi Evropian

**TA GJURMOJMIË
EVROPËN!**